

TÁNC Színház

HALÁSZ TAMÁS

Második nekifutás

■ SZARVASOK HÁZA ■

Ritka és mehökkentő esemény, ha egy alkotó azonos címen egy-
más után két szuverén műalkotást készít. Műfajra való tekintet
nélkül igaz: elszántság, úgyszeretet avagy elégedetlenség kell hozzá. Kí-
váltképp akkor, ha a művész korábbi, megbukott munkája címét adja új
alkotásának.

Magyar Éva az 1999-es Budapesti Őszi Fesztivál keretében, a
Műcsarnok kies padlásterében, hatalmas, elvarázsolt, fényben
úszó színen mutatta be első *Szarvasok háza* címet viselő koreográ-
fiáját. A Solti György utolsó magyarországi nyilatkozata inspi-
ráltta, háromszereplős előadás a *Szarvassá vált fiak* története ihlette
bartóki *Cantata profana* sajátos adaptációjának készült. Magyar
Éva akkor két angol táncossal vitte színre különös előadását egy
antitáncterben, keskeny, végtelen hosszú folyosókon, darabokra
eső jelenetekben, élő zenével, falhoz szorított, borral kínált
nézők előtt.

Azóta két év telt el: a táncos-színész-koreográfus bemutatta leg-
újabb előadását az Artus Stúdióban. Akinek jó a memóriája, és
nem jut hozzá a színlaphoz, joggal véli úgy, hogy csupán „újrázás-
ról” van szó. Pedig dehogyan. Ezúttal szólóelőadást láthatunk, ha-
gyományos színpadi térben, minden ízében megújultan, felismer-
hetlenül átfogalmazottan, átépítetten. Az új *Szarvasok háza* érze-
keny, izgalmas, sodró lendületű munka; a „variációk egy témára”
jelen példázatában érthetetlen, miért nem kapott saját címet. Illetve
dehogyan nem érthető. De hogy odáig eljussunk, ahhoz talán túl-
zottan is el kell merülnünk a művészi útkeresés folyamatában. Hi-
szen most valóban látjuk a kijelölt célt, a (művészi) metamorfo-
zist, a párhuzamokat, amelyek az első kísérlet során elillantak a
Magyar Éva vállalkozásához legalábbis alkalmatlan térben.

A két *Szarvasok háza* közt csapatmunkától szólóig, a kíméletlen
és olykor sokkoló egységüléig jutott el Magyar Éva. Legújabb
előadásának ismertetőjében egyetlen sort sem ír bevezetésként,
csupán egy kritikából – amely eredetileg (kissé eltérő tartalom-
mal) a *Ringató* című, 1997-es Sámán-előadás színlapján szerepelt
–, illetve Márai Sándor *Füves könyvéből* idéz. A nagy magányos jól
megválasztott négy mondata remekül fedi ezt az őszinte, küzdel-
mes előadást, vagy ha úgy tetszik, újbóli nekifutást. Egyedül.

Egy ordításba torkolló „monológ” és egy szaltó ennek a hatvan
percnek a két pillére: az első a színész, a második a táncos Magyar
Éva mesterműve, őt dicséri. E különös kisugárzású művész ugyan-
is megőrizte magában a prózai játékost. Itt és most (is) bizonyí-
totta, hogy táncművészként is színész maradt: megőrizte arcát,
testének egyenrangú ellenpontozóját, játszótársát és hangját,
mozdulatait segítőtjét olyankorra, amikor a gesztusok már nem
elégségesek számára a teljes kifejezéshez.

A fura tárgyakkal teliszórt színen nagyszonyi entrée-t látha-
tunk: őszi-tavaszi erdőszínekben dámaként suhan elénk a tán-
cosnő. Vonásait ritkás fátyol rejti-rejtélyesíti, fején tollakból álló,
apró szarvakat formázó dísz. Ravaszul szerkesztett, századelőt,
nagykörüti kávéházat, Toulouse-Lautrec kori divatlap-litográfiát
idéző öltözékében egyszerre elbűvölő, megközelíthetetlen szép-
asszony és koravén, félszegül vigyorgó kamasz lány. Az arcunkba
néz, a tekintetünket keresi. Eleinte alig mozdul, csak a tekintet-
vel, a mosolyával játszik és ragad magával. Az első bálózói zavar
helyét a fenségesség veszi át. A táncosnő rafinált ruházata mellett
ereje is fokozatosan kibontakozik. Kis csomóvá összetekert, hatal-
mas uszálya duncanai hullámokban lengi körbe alakját. A térben
kiterjeszkedő test mozgása-működése azonban hirtelen leáll.
A táncos a színpad egyik szegletébe vonul, és levetkőzik. Egyszerű,
kicsit suta, ujjatlan felsőben és semmilyen kis szoknyában tér visz-
sza. Az előbbi sudár démon „összement”: ha nem lennének telje-
sen biztosak benne, hogy a táncosnő nem hagyta el a teret, arra
gondolhatnánk, hogy valaki mást látunk helyette. Magyar Éva új
megjelenésével a díszlethez öltözött, pontosabban vetkőzött,

hagyva, hogy befogadhatjuk azt. Korábban az alapos szem-
lélődést akadályozta az az egyszerű tény, hogy igen nehéz volt a
táncosnőről levenni a tekintetünket.

A színen jobbra, elől az ismert KRESZ-tábla – piros körben
ugró szarvas – vadvonulást jelez. Mögötte szabályos madárfészek
lóg le a magasból. Jobbra, hátul mesejátéki kis zug, hengeres vas-
kályhával, a már említett *Ringatót* idéző, de most ülökének kiké-
pzett, apró hintalóval és keskeny, magas, kerete feszített opálos
anyagból készült paravánnal. A földön könyvhalom. Hátul, balra
kerekes láda; felénk eső, hosszanti oldalán egy kép szilánkjá, talán
egy szép reneszánsz falikárpit másolata. A szilánkon üzött szarvas
hátsó lába és a nyomában járó vadász éppen csak belépő, csőrös
cipőjű lábfeje. A háttérben buja, stilizált vegetáció. A láda később
megnyíló fedelének feltáruuló belső oldalán a kép virtuóz ötlettel
tovább folytatódik, de csak apró elemmel bővül.

A táncosnő a lovacska hintaszékbe ül: vállát emelgetve, mo-
solygón fészkelődve jelzi, jól érzi magát, ez az ő helye. A kályha fe-
dele alól formás kis pálinkásüveget kap elő, és meghúzza, majd az
ölebe veszi a könyvkupacot. Szakirodalom, írott blabla, értelmet-
lenség: az egyik könyv lapjainak csak a margója van meg, hősünk
csalódottan lapozgatja az üres kereteket. A másik könyv szakasz-
tot olyan, mint a lakberendezési áruházak polcain sorakozó, ret-
tenetes díszletek: kinyithatatlan, formára öntött imitáció. Az
újabb kötet meg valójában ládika, amelyből kulcsra járó játék egér
ugrik elő. Az utolsó, százéves, díszes lexikontáblába kötött furcsa-
ság lesz a nyerő: a jókora fóliás lapjai harmonika formára hajto-
gatott vegetációpréselmények, összenyomott növényekből készí-
tett táblák. A lelkes olvasó beléjük temetkezik, magához szorítja
őket: látszik, meglelte, amit keresett, hogy történetében tovább-
léphessen általa. Mindemellett kis időre még a magánya is oldó-
dik: áttetsző zsákba kötött agyagtömb válik társává. Ez a furcsa
rékvizitum (egyike azon kevés elemnek, amely a *Szarvasok háza*
első variánsából ismerős lehet) Magyar Éva keze alatt arccá válik,
személyiséggé: „pont, pont, vesszőcske”-vonásokat kap, szá-
jába cigarettát és a meghitt zugban ülőhelyet. A táncosnő mint
sármos, izgalmas partnerrel viselkedik vele: el-elpirulva, flörtölve
pillog rá, majd táncba viszi. Az agyagból készített tökfaj azonban
egy adott pillanatban a padlóra zuhan. Megrémült társának kezei
közt látjuk eséstől szétlapult vonásait.

A hideg-meleg játék innen kezdve felborul: az idill eltűnik a
színpadról. Az eddig csupán pillanatokra felszínre törő nyugta-
lanság és zavarodottság veszi át a helyét. A táncosnő hirtelen jó-
kora darab húst vesz elő a lábából, és kínálgatni kezdi. Eleinte
csak kissé tolokodó vendéglátóként, majd mint egy féldekás pá-
lesszel egy éjjel-nappali előtt hadonászó csöves (mi van ba’zeg
nem kell?). A végén úgy ordít, hogy félrekalapál tőle az ember
szíve. Keresi, vadássza a tekintetet. A hangját használja, amikor a
mozdulat már kevés. Aztán visszavonul, és beledől a lábába; hosz-
szan, mocsanatlanul kézen áll. Csak hosszú, meztelen lába kandi-
kál ki a kárpitmásolat mögül. A felzaklató pillanatok közé egy
dermesztő hátraszaltót épít. Leugrik a láda tetejéről, és hatalmas
dörrenéssel földet ér; felénk tekint: orrából dől a vér. Mozdulatok-
kal definiálja a hisztériát. Megijeszt.

Míg eltűnik, hogy átöltözzön, a színpad elején damilszálon
mozgatott, apró játék halad át: arasznyi, kerekeken gördülő talap-
zaton kis fabohóc dobol. Karjait a guruló kerekék áttéte mozgatja.
Ez a hatásos kis játék a gyerekkor édességét lopja be a felnőtti
téboly viharába.

Duncan kezdet után Mary Wigman szelleme suhan át a színen:
a tetőtől talpig bő, hófehér gyolcsba öltözött táncosnő csuklya ta-
karta fején két apró, ijesztő maszk. Koponyája tetején vénasszony-
nyé, hátul, a tarkóján pedig fiatal nőé. Ha az előbbi játssza, a fe-
jét előre kell eresztenie, testét meg kell rogyasztania. Az utóbbit
természetszerűleg „megfordított” testtel jeleníti meg. Kisvártatva
a harmadik életkor, a gyermeki is színre lép egy groteszk, egyszerre
esetlen és nyomasztó kis bábu képében. A kicsi, kóchajú, kurta

lábú figurát előbb gyengéd szeretettel, majd egyre eszelősebben hordozza, mozgatja a táncosnő. Életet lehel belé, mint korábban az agyagtömbbe, megszemélyesíti, kontaktusba lépteti önmagával. Anyaként viselkedik vele, de egyre tébolyultabb anyaként, nem védelmezi immár, hanem veszélyezteti. A kis figura végül a távolban

vadleányok, örök bolyongásra ítélt, gonosz várúrnök alakja jelenik meg Magyar Éva figuráiban is.)

Az utolsó jelenetben végképp összedől minden: az apró fészekből víz zuhog alá, a térben heverő díszletek inkább romok, a tegnapok maradványai. A táncosnő égnek emelt, ökölbe szorított kezéből vérszalagok futnak alá a karjain. A díszes ruháitól megszabadult, felpörgetett dinamizmusát most alig-alig mozdulva lefojtó táncosnő hirtelen sajátos asszociációra sarkall. Eszelős tekintete, vérmaszatos alakja címlapfotókat idéz fel. A bemutatató napján mindösszesen másfél héttel vagyunk túl Stockhausen „kedvenc modern

Köncz Zsuzsa felvételei

Maszk és bábu

hintaszékre térdepeltetve végzi, mint egy feláldozásra váró, engedelmes Izsák. De a vére majd nem neki hull.

Az utolsó átöltözést követően lidércnyomásos, pompás öltözékben látjuk viszont a táncosnőt: mellkasát pikkely borítja, ujjai végén hosszú, hegyes karmok meredeznek. Szoknyája kétoldalt furcsa, első ránézésre barokkos abroncsokkal bővül, mintha csipőjén dobok függenének. Olyan, mint egy erdei istennő, akinek letarolták a birodalmát. (Érdekes, hogy Erdély tündérvilágában, a *Szarvassá vált fiak* történetének szülőhelyén csupa nőnemű mitikus alak lakja a sűrű rengeteget: tilolón lovagló búbájós asszonyok, pántlikás varangyos békával rontó „fermekás” boszorkányok, világtól elbitangolt

kori műalkotásán”. Az iszonyatos merényletet követő dermesztő órákban kaptak lencsevégre témára vadászó fotóriporterek ahhoz hasonló jelenségeket, mint amilyeneknek ezen az estén a színpadon e végső percekben tanúi lehettünk. Hirtelen jeges hideg szaladt át a gerincemen: efféle, vérben úszó, a sokktól ordító vagy megdermedő fiatal nőket lehetett látni a New York-i tragédiáról szóló legelső utcai felvételeken.

Magyar Éva estje végén ismét a szemünket kereste: a kellékei között ült, és megint csak nézett, furcsa, tébolyult túlélőmosollyal az arcán. A tekintetével nem kínált megoldást. Majd lassan felállt, és a lábára kötött két nyírfatuskót; aztán fából faragott patáira emelkedett, és egyre gyorsuló galoppban-trappban kezdte túldübörögni a zenét. Itt, ebben a pillanatban minden másodperc magában hordozta a kockázatot. Egy apró ritmuskiesés, a nem tökéletes vaksötét sajnos némiképp megingatta a sodró, remek dramaturgiával építkező előadást. Ezt a szerencsés csillagzat alatt készült, feltárulkozó és manírok nélküli, őszinte, második nekifutást.

SÁMÁN SZÍNHÁZ: SZARVASOK HÁZA (Artus Stúdió)

ELŐADÓ-RENDEZŐ: Magyar Éva. **ZENE:** Monori András, Kovács Tamás, Pusztai Sándor. **JELMEZ:** Velich Rita. **KÖZREMŰKÖDIK:** Yengibariban Dávid. **FÉNYTERV:** Giuseppe Di Iorio. **MASZK:** Alice Purcell, Roddy Moude Roxby. **ASSZISZTENS:** Csóka Tímea.